

Könyvismertetés:

Márkus Éva és Trentinné Benkő Éva: A korai idegennyelvi fejlesztés elmélete és gyakorlata: Konferenciaelőadások és háttér tanulmányok. ELTE Eötvös Kiadó. Budapest. 2014, ISBN 978-963-284-580-7

KRUPPA T. ÉVA

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Neveléstudományi Doktori Iskola

5 évvel ezelőtt friss diplomámmal a kezemben, izgatottan vártam, hogy a három év alatt megszerzett tudásomat a gyakorlatban is hasznosíthassam. Azok közé a hallgatók közé tartoztam, akik itthon és ráadásul a pályán szándékoztak maradni mint kéttannyelvű óvodapedagógus. Akkor, de a mai napig is három lehetősége van egy frissen végzett idegen nyelvi specializációs pályakezdő pedagógusnak. Az állami szférában helyezkedik el, a privát szektorban vagy a kettő érdekes és innovatív kombinációjában (például a Boys and Girls Club of Hungary, továbbiakban: BGCH). Az állami óvodában az esetek többségében, fizetős többlétszolgáltatásként, délutáni foglalkozásként jelenik meg az idegen nyelv korcsoport szerinti bontásban, de már olyannal is találkoztam, ahova csak nagy csoportos óvodások mehettek a logopédus ajánlásával. Dolgoztam privát szektorban is, ahol nyolc órában angolul kellett beszélnem, annak ellenére, hogy volt mellettem idegen anyanyelvű pedagógus. Érződik tehát a két szféra erős kettősége. A BGCH, „egy személy – egy nyelv” oktatási modellje, egy olyan kezdeményezés, mely ezt a két szélsőséget igyekszik áthidalni. Az óvodák nevelési alapelveit, legyen az önkormányzati fenntartású vagy magánóvoda, alapvetően az Óvodai nevelés országos alapprogramja (ÓNOAP) határozza meg (nemzetközi óvodák között van kivétel). Az Európai Tanács javaslatai és a szülők növekvő elvárásai ellenére sem szándékozik az Emberi Erőforrások Minisztériuma (továbbiakban: EMMI) lejjebb vinni a korhatárt a kötelező idegennyelv-tanuláshoz, s a magán-szféra hamar rálelt erre a piaci részre. Mi-

vel központilag kidolgozott program nincsen, ezért az óvodák vagy adaptálják azt külföldről vagy kidolgozzák maguknak helyi szinten, azonban adatok hiányában ez utóbbiak hatékonysága kérdéses.

Központilag elérhető, összehasonlítható adatok hiányában, rengeteg kérdés merül fel annak kapcsán, hogy módszertanilag, hogyan vigyük be a kora gyermekkorba az idegen nyelvet, hogy az hatékony, méltányos és eredményes folyamat legyen? Az ismertetett könyv a kora gyermekkor idegennyelvsajátítás minden szereplőjének (hallgatók, pedagógusok, szülők stb.) szól, hiszen a kétnyelvűség elméleti alapjai mellett, jó gyakorlatok igazi tárháza várja az érdeklődőket. A kötet megjelenési éve 2014, mégis ajánlott újból levenni a polcra és ismét kezünkbe venni, hiszen a benne leírtak a mai napig megállják a helyüket, így érdemes ismét felhívni a figyelmet rá.

A kiadvány ugyan nem került kereskedelmi forgalomba, online azonban elérhető pdf-formátumban¹, mely jó hír azoknak, akik célzottan keresnek valamit a témában. A kulcsszavak keresőmotorba való beírásával könnyed és gyors a tájékozódás a 434 oldal között. Azok se csüggedjenek, akik csupán inspirációért, ötletekért vagy általános tájékozódás céljával tartják kezükben a kötetet. A tartalomjegyzékből is látható, hogy a szerkesztők 4 nagy részre osztották fel a kiadványt – bevezető tanulmányok, óvoda-család, általános iskola, pedagógusképzés –, így ők is egyszerűen megtalálhatják az érdeklődésüknek megfelelő területet. Nem szeretném azonban

¹ old.tok.elte.hu/nyelv/markus_tbenko_kotet.pdf

azt a tévhitet kelteni, hogy a 4 rész, 4 teljesen különálló egységet jelent, hiszen ahhoz, hogy a kisgyermekkorai idegenny-elvelsajátításról egy átfogó képet kapjunk és megismerjük annak minden fontos mozgatórugóját, mind a 4 részt egy egységként kell kezelnünk. A tanulmányok sorrendje is érzékelhető, hogy nem véletlenszerű, hanem azok logikailag kapcsolódnak egymáshoz, melyre a legjobb példa a "II. Általános iskola" rész első tanulmánya, mely ugyan már az alsó tagozatot vizsgálja mégis, ahogy a címében is látható visszautal az óvodára. A 426. oldaltól találhatóak meg az előadás absztraktjai, mely összefoglalók újabb lehetőséget adnak a gyorsabb tájékozódásra a tanulmányok között.

Janet Enever, a svédországi Umea Egyetem professzorának tanulmánya nem véletlenül került az első helyre, tökéletesen bevezeti és felvázolja a legvitatottabb kérdéseket a területen. Neveléstörténeti szempontú kutatás mindig kulcsfontosságú, hiszen a régi nézetek és intézkedések képezik az alapját a jelenlegi helyzetnek. Az európai kitekintés során megemlíti a legfontosabb Európa Unió rendelkezéseket, mint például a 2000-ben alakult Lisszaboni Stratégiát, melynek célja a korhatár csökkentése volt a formális keretek között történő kötelező jellegű idegennyelv-tanuláshoz. Míg 1990-ben a 28 tagország közül 25-ben 10–11 év volt a korhatár, addig ezen stratégiának is köszönhetően 2013-ra ez mindössze 3 országban (Magyarország, Hollandia és Anglia) volt érvényben. Enever, a nemzetközi szakértők kutatásai alapján a következőkben látja a legnagyobb problémát európai szinten; a minőségi formális kisgyermekkorai idegennyelv-elsajátítás elérhetősége, pedagógusok kvalifikációja, kooperáció a nevelési intézményen belüli és kívüli szereplők között, a folyamatosság biztosítása a fejlődéshez és a gyermekekkel szemben felállított célok. Hogy miért pont ezen területek, arra Enever mellett több szerző is választ ad tanulmányában.

A kötet szerint a pedagógusok szakértelme és személyisége kulcsfontosságú faktor az idegennyelv-elsajátítás folyamatában. Andrew Wright a gödöllői International

Languages Institute vezető igazgatója szerint a pedagógusok nem elegendő támogatása és a nem megfelelően megválasztott módszerek és eszközök akár káros hatással is lehetnek a gyermekekre, illetve Kovács Judit, az ELTE TÓK docense szerint, a rossz példa akár megkérdőjelezheti másokban a korai idegennyelv bevezetésének szükségességét is. Noé Zsuzsanna, angol nyelvi pedagógus tanulmányában arról ír, hogy a nem anyanyelvi *pedagógus személyisége* talán a legnagyobb motiváció, hogy egy gyermek aktívan használja az idegen nyelvet. Ehhez az idegen nyelvű pedagógusnak el kell érnie, hogy a gyerekek érdeklődjenek utána és játszani akarjanak vele.

Egy pedagógus jó személyisége természetesen önmagában nem elegendő, kell egy eredményes képzés is, mely során elsajátítja a szükséges *elméleti tudást*. Niels de Jong a Pedagogische Hochschule Oberösterreich professzora szerint egy jó idegennyelvi pedagógus Bloom taxonómiáját veszi alapul és az agy kreatív képességét beépíti a gyermekek tanulási folyamatába, leginkább a konceptualizálásba. Skinner mellett még sok kutatót (Chomsky, Gardner, Krashen, Pinker) említ meg és mutatja be a teóriájukat, végül mégis csak egy elméletet emel ki, méghozzá Stephen Krashenét, mely 3 fő elemből áll; érthető és jól kontextualizált input, hatékony kognitív folyamat, kreatív és produktív kimenet. Célja, hogy a kétdimenziós nyelvtanulásból háromdimenziós megértés legyen, mely az életben szükséges tudást és kompetenciákat tükrözi. Tanulmánya végén bemutatott kutatásban, az agy alkotóképességét tesztelte tanulók körében. Két különböző input (vizuális, auditív) hatását vizsgálta, melyekről rajzot vagy valamilyen írott művet kellett alkotnia a vizsgálatban részt vevő alanyoknak. Az ELTE TÓK oktatói szintén a tanulók kreativitására és produktivitására építenek kurzusaik során. A kimeneti követelmény náluk a portfólió készítése és mese írása, melynek tapasztalatait Trentinné Benkő Éva és Kovács Judit mutat be tanulmányában. Patricia Nauwerck, a Pädagogische Hochschule Schwäbisch Gmünd professzora, tanulmányában a németországi korai idegennyelvi fejlesztés két

modelljét mutatja be, a bemelegítés elméletét, illetve az idegennyelv, mint felajánlott tevékenység-modelljét, melyekre 2-2 gyakorlati példával is szolgál.

Egy pedagógusnak az oktató munkához szükséges megfelelő személyiség és elméleti tudás mellett már csak tapasztalatra van szüksége a *gyakorlatban*, hogy jó pedagógussá váljon. Ezen kötet rengeteg kipróbált, s mind ezért hiteles jó gyakorlatot tartalmaz. Gergely Zita a British Council angol nyelvi programfelelőse szerint a barkácsolás számtalan nyelvgyakorlási lehetőséget teremt, melyet gyakorlati példákon keresztül be is bizonyít. Hierholcz Tünde és Molnár Andrea tanulmányukban a Montessori-pedagógiával támogatott idegennyelvtanulást mutatja be, mely a 'Segíts nekem, hogy magam csinálhassam!' elvre épül. A vegyes életkorú csoportokban, a mindig előkészített környezet megtervezése során az öt érzékszervre helyezik a hangsúlyt, hiszen a gyermekek ezen keresztül ismerik meg a világot. Az ÓNOAP minden nevelési területére kínál módszert és eszközt is, melyeket a biztos megértés érdekében képpel is illusztrálnak. Bereczkiné Záluszi Annának, az ELTE TÓK Magyar Nyelvi és Irodalmi Tanszék adjunktusának, olyan problémával kell szembenéznie, mint a szlovák kisebbség gyors tendenciája a beolvadásra és asszimilációra. Írásából megtudhatjuk, hogy ez a folyamat lelassítható és visszafordítható-e, s ha igen, hogyan, milyen eszközökkel. Illusztrációként egy példát ragadnék ki munkájából, mely módszert e kötetben csupán egyedül ő említi meg. Bereczkiné Záluszi szerint nagy segítség, hogy sok szlovák gyermekirodalmi műnek van magyar fordítása. Ezeket elsősorban a figyelem felkeltésére és a motiváció fenntartására használja. Ez a módszer azonban még több lehetőséget is rejt magában. Két olyan tanulmány is van a kötetben, mely két, európai szinten biztosan egyedülálló kezdeményezést mutat be. Kitzinger Arianna, az akkor még Nyugat-magyarországi Egyetem Pedagógiai Karának oktatója, tanulmányában 23 NATO-család gyermekének helyi közösségbe való nyelvi és szociális beilleszkedését vizsgálja. Érdemes nem csak az eredmények-

re és tapasztalatokra koncentrálni ebben az esetben, hanem munkáját kutatás-módszer-tanilag is megfigyelni. Európában egyedül a XIII. kerületi Pitypang Tagóvoda és a Csata utcai Általános Iskola kapta meg a jogot az amerikai Boys and Girls Club of America program adaptálására. Abból a szempontból is egyedülálló a kezdeményezés, hogy az állami szféra és a privát szektor kooperációjáról van szó.

Ahogy Enever az elején már megemlítette, a korai idegennyelv-elsajátítás szereplői közötti kevés *együtműködés* hátráltatja a tanulási folyamat hatékonyságát és eredményességét. A British Council Családi Angol programja szerint a szülők töltik a legtöbb időt a gyermekkel és ők vannak a legszorosabb kapcsolatban velük, így az ő hatásuk a legnagyobb a gyermekekre. Ezt figyelembe véve fontos, hogy a szülőket beépítsék a gyermek tanulási folyamatába. A szülők munkáját ingyenes nyomtatott anyagokkal, módszertani füzetekkel, online anyagokkal és szülői foglalkozásokkal támogatják. A már említett szlovák nemzetiséghez tartozó gyermekeket nevelő óvoda kapcsolatot tart az érintett nemzetiségi önkormányzatokkal, szervezetekkel, de kooperációja más külföldi intézményekkel is kiemelkedő. Nagy Katalin Gabriella szerint az idegennyelv-tanulásban a szóbeliségnek kiemelkedő szerep jut, s a modern technikát hívja segítségül, hogy ehhez lehetőséget teremtsen. A Skype számítógépes programmal teremt kapcsolatot partner tanulócsoportokkal a megfelelő nyelvterületről. Morvai Edit vándor kofferei és kiállításai, bababöröndjei a pedagógusok munkáját hivatottak segíteni. Ezen kezdeményezésével egy olyan platformot teremtett a németes pedagógusoknak, mellyel új ötletek kipróbálására és tudásmegosztásra ösztönzi őket.

Ahogy az eddigi példákból is látszik, a korai idegennyelv-elsajátítás iránt elkötelezett és a szakmájukban kiváló pedagógusok és kutatók írásait gyűjtötték össze a szerkesztők. Ez azonban nem azt jelenti, hogy nem jelennek meg negatívumok is a korai idegennyelv-elsajátításról a kötetben, hiszen mint mindennek, ennek is kialakulhat árnyoldala. Bozzayné Káli

Tünde a Százszorszép Óvoda intézményvezetője egyaránt felsorolja a pozitívumokat és veszélyeket is. Tanulmányának fényét emeli a benne leírt kisebb kutatása. Azzal, hogy folyamatosan méri a gyermekek fejlődését, képesek voltak egy összehasonlító vizsgálatot elvégezni és annak eredményeit itt bemutatni, melyben arra keresték a választ, hogy van-e olyan terület az óvodai nevelésben, melyben a kétnyelvű környezet zavart okozhat. Szaszko Rita és Jezsik Kata longitudinális vizsgálatuk első mintavételét mutatják be tanulmányukban, melyben szintén e gyakori aggályra keresik a választ, hogy a korai kétnyelvűség nem hat-e károsan az anyanyelvre? Kísérleti és kontrollcsoport segítségével a szövegértési és a helyesírási kompetenciákat vizsgálták. Furcsa Laura és Sinka Annamária figyelmének fókuszában az óvoda-iskola átmenet áll. A *folyamatosság* biztosítása az egyik legmeghatározóbb szempont a kisgyermekkorai idegennyelv-elsajátítás hatékonyságának vizsgálatában. Kutatásukban arra keresik a választ, hogy az általános iskolai tanárok felismerik-e az angol előélettel rendelkező gyerekeket, s van-e különbség a kétnyelvű óvoda és korai nyelvtanulás egyéb formáiban tanult gyerekek között? Arra, hogy szerintük az anyanyelvi

nevelés előrébb való-e, mint az idegennyelvi fejlesztés, a tanulmányban kapnak választ a kedves olvasók. Andrew Wright például sokkal hatékonyabbnak tartja a felnőttkori idegennyelvtanulást, még Kézi Erzsébet szerint nem is kérdés, hogy szükség van-e rá, hiszen nem egy újdonságról van szó, a korai nyelvtanítás egyidős a keresztény Európával és erre konkrét példákat is hoz a múltból.

A musicalprojektektől a szótorpedóig rengeteg gyakorlati példát említ meg a kötet. A korai idegennyelv-elsajátítás receptjének egy része biztosan összeállítható a kötet alapján. A legtöbb szerző az „egy nyelv–egy pedagógus” modellt preferálja és fontos számukra, hogy mennyi időt töltenek az adott nyelven a tanulók aktív beszéddel. Az input minősége kulcsfontosságú kérdés számukra és nagy figyelmet fordítanak arra is, hogy a tanulási folyamatban a gyermekek használják kreativitásukat és produktívak legyenek. Az együttműködés lehetőségeire is kaptunk példákat, bár ez a terület még elég kiaknázatlan a kötetben, az IKT-eszközök tanulási folyamatban való felhasználásával együtt. Legyen az hallgató, gyakorlott pedagógus, szülő vagy kutató, a kötetben mindenki megtalálja az érdeklődésének megfelelő tanulmányt.

Kruppa T. Éva (2019): Könyvismertetés: Márkus Éva és Trentinné Benkő Éva: A korai idegennyelvi fejlesztés elmélete és gyakorlata: Konferenciaelőadások és háttér tanulmányok. ELTE Eötvös Kiadó. Budapest. 2014, ISBN 978-963-284-580-7. *Gyermeknevelés*, 7. 2–3. sz., 195–198.